

In memoriam: Juozas Marcinkevičius (1931-06-11–2024-08-14)

Saulėtą rugpjūčio rytą, Žolinės išvakarėse, bibliotekinę visuomenę, o ir visą Lietuvą supurtė kraują stingdanti žinia: šešis dešimtmečius puoselėtame sodo namelyje liepsnose žuvo buvęs ilgametis Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos direktorius Juozas Marcinkevičius ir jo sutuoktinė Zita Marcinkevičienė (91 m.).

Sunku patikėti, kad telefono ragelyje nebeišgirsime savo mielojo direktoriaus J. Marcinkevičiaus balso, sveikinančio savo buvusius darbuotojus su gimtadieniu, vardadieniu ar tulpių diena (taip jis vadino kovo aštuntosios moterų pagerbimo šventę). Nors jau ėjo penkiolikti metai, kai jis nebevadovavo mūsų bibliotekai, bet ryšio su ja neparado iki paskutinės gyvenimo dienos. Būdamas garbaus amžiaus, jis liko žvalus, žingeidus, domėjosi Bibliotekos gyvenimu. Kol leido jėgos, lankydavosi joje, domėjosi Bibliotekos rekonstrukcijos darbais, pasiteiraudavo apie darbuotojus ir net jų šeimos narius.

Biblioteka J. Marcinkevičiui ir buvo didelė šeima, jai jis vadovavo 46 metus. Istorikas Juozas Marcinkevičius Lietuvos mokslų akademijos prezidento Juozo Matulio 1964 m. sausio 4 d. įsakymu Nr. 15-AK buvo paskirtas Centrinės bibliotekos direktoriumi.

Pirmieji darbo Bibliotekoje metai, senjorų liudijimu, J. Marcinkevičiui buvo žvalgytuvių laikotarpis. Kaip pasakojo viena veteranė, pirmaisiais darbo Bibliotekoje metais J. Marcinkevičius mažai kalbėjo, bet daug klausėsi, o kai po metų prabilo, tai visi nuščiuvo. Lygiai taip pat įdėmiai visi klausydavosi direktoriaus visus jo vadovavimo metus. Nesvarbu, kokia proga J. Marcinkevičius kalbėtų – konferencijoje ar susirinkime, posėdyje ar kokioje darbo grupėje – jis kalbėdavo labai dalykiškai, logiškai, aiškiai suprantama kalba.

Vadovaudamas Bibliotekai, direktorius ne tik stengėsi perprasti praktines bibliotekinio gyvenimo subtilybes, bet ir domėjosi bibliotekininkystės mokslo naujovėmis, diegdavo jas Bibliotekoje. Skatino darbuotojus siekti mokslo žinių, dalyvauti mokslinėje veikloje, vykti į kon-

ferencijas. J. Marcinkevičius vadovavo Bibliotekos leidybinei veiklai – joje išleista daugiau kaip 100 Lietuvos mokslui ir kultūrai reikšmingų leidinių. J. Marcinkevičiui buvo gerai pažįstamas ir pedagoginis darbas: 1974–1990 metais dėstė Vilniaus universitete, 1994–1996-aisiais – Generalo Jono Žemaičio karo akademijoje. 1980 metais jam suteiktas docento vardas.

Svarbūs direktoriaus nuopelnai Lietuvos kultūrai ir bibliotekinei visuomenei: dalyvavo, atkuriant Lietuvos bibliotekininkų draugiją, ir 1989–1992 metais buvo jos tarybos narys, priklausė Mokslinių bibliotekų asociacijos steigimo iniciatyvinei grupei. Daugelį metų dalyvavo Lietuvos bibliotekų tarybos prie LR kultūros ministerijos veikloje, atstovaudamas valstybinės reikšmės bibliotekoms, buvo įvairių redakcinių kolegijų pirmininkas ir narys. Už nuopelnus Lietuvos kultūrai 1997 metais J. Marcinkevičius buvo apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 1-ojo laipsnio medaliu.

J. Marcinkevičius buvo pripažintas kaip geras bibliotekos vadovas ne tik Lietuvos kolegų, bet ir bibliotekinės visuomenės toli už Lietuvos ribų. J. Marcinkevičius buvo kviečiamas dirbti įvairiose komisijose, o 1989–1991 metais buvo SSRS mokslų akademijos ir sąjunginių respublikų akademinė bibliotekų asociacijos Mokslinio metodinio darbo tarybos pirmininkas. Ryšiai su giminingomis MA bibliotekomis buvo labai glaudūs: vyko bendros konferencijos, stažuotės, knygų mainai, valiutinių užsienio mokslinių žurnalų prenumeratos koordinavimas. Šią veiklą J. Marcinkevičius labai skatino, tad iki šiol tie ryšiai nenutrūko. J. Marcinkevičiaus dėka turėjome labai naudingo bendradarbiavimo pavyzdžių su Vokietijos institucijomis. Buvo užmegzti ilgalaikiai ryšiai su Osnabriuko universitetu ir vykdoma sutartis, tiriant ir publikuojant Rytų Prūsijos leidinius, proginę XVI–XVIII a. literatūrą. Ypač reikšmingos paramos Biblioteka sulaukė, pradėjusi bendradarbiauti su Vokietijos slaptuoju valstybės archyvu. Vokietijos vyriausybė suteikė naujausių medžiagų ir prietaisų už 1,3 mln. litų, taip pat – metodinės paramos, restauruojant ir išsaugant svarbų Lietuvos ir Vokietijos kultūrinį paveldą.

J. Marcinkevičius savo charakterio tvirtybę parodė 2009 metais, kai Bibliotekai iškilo išnykimo grėsmė. Tai buvo kova už išgyvenimą ir Bibliotekos steigėjo Tado Vrublevskio valios vykdymas. Tas laikotarpis pareikalavo daug direktoriaus valios, ryžto, jėgų. Jis sutelkė Bibliotekos bendruomenę ir visame pasaulyje išsibarsčiusius Bibliotekos skaitytojus. 2010 m. sausio 3 d. direktorius J. Marcinkevičius paliko Biblioteką, tačiau išėjo iškelta galva: Biblioteka ne tik išliko, bet, LMA prezidiumui 2009 m. lapkričio 24 d. patvirtinus naujus nuostatus, jai buvo grąžintas Vrublevskių vardas. Paskutinę darbo Bibliotekoje dieną J. Marcinkevičius padėjo gėlių ant T. Vrublevskio kapo Rasų kapinėse, lyg sakydamas, jog padarė viską, kad T. Vrublevskio valia nebūtų paminta, jo rinkiniai išliktų neišsklaidyti ir tarnautų skaitytojams istoriniuose rūmuose.

Tuomet mes, daugelį metų buvę jo bendražygiai, taip skaudžiai nepajutome praradimo jausmo, nes žinojome, kad ilgi Juozo Marcinkevičiaus tarnystės knygai metai išugdė poreikį visada būti su biblioteka. Tad dvigubai skaudžiau yra susitaikyti su netikėtai tragiška mylimo Direktoriaus netektimi dabar. Jis iki paskutinio atodūσιο išliko toks, kokį nuo šiol prisiminsime ir mes: jautriai atsiliepęs į pagalbos šauksmą, puolė į pagalbą žmonai ir su ja kartu žuvo nelemtame gaisre.

Juozo Marcinkevičiaus vardas amžiams liks Bibliotekos istorijoje, artimųjų ir visos didelės LMA Vrublevskių bibliotekos bendruomenės širdyse!

LEOKADIJA KAIRELIENĖ
LMA Vrublevskių bibliotekos mokslinė sekretorė